

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА  
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА  
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ВИЗНАННЯ ДЕРЖАВ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ**

Кваліфікаційна робота (проект)  
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2 курсу 10-282 М групи  
Спеціальності 262 Правоохоронна діяльність  
Освітньо-професійної програми «Правоохоронна  
діяльність»

**Гнатко Ірина Олексіївна**

**Керівник:** к.ю.н., доцент **Гладенко О.М.**

**Рецензент:**

доцентка кафедри спеціальних та професійних  
дисциплін

Херсонського факультету

Одеського державного університету внутрішніх  
справ

к.ю.н., доцентка **Новікова М.М.**

Херсон – 2021

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП.....</b>	<b>3</b>
<b>РОЗДІЛ 1. Історико-правовий аналіз формування міжнародно-правового інституту визнання держав у сучасному міжнародному праві.....</b>	<b>6</b>
1.1. Історія становлення та розвитку держав, як передумова формування міжнародно-правового інституту визнання держав.....	6
1.2. Ретроспективний історичний аналіз міжнародно-правового інституту визнання держав.....	14
<b>РОЗДІЛ 2. Теоретично-правові засади міжнародно-правового інституту визнання.....</b>	<b>27</b>
2.1. Поняття, теорії, види та форми міжнародно-правового інституту визнання.....	27
2.2. Міжнародно-правовий механізм визнання держави.....	32
2.3. Рівні визнання держав у міжнародних відносинах.....	36
<b>ВИСНОВКИ.....</b>	<b>47</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>	<b>52</b>
<b>ДОДАТКИ.....</b>	<b>54</b>
Додаток Б. Перелік країн, які першими визнали Україну	
Додаток А. Перелік країн з якими Україна встановила дипломатичні відносини	

## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** Національне та міжнародне правове регулювання інституту визнання новостворених держав є одним із актуальних питань міжнародного публічного права та міжнародних відносин. Процес визнання держав у сучасному міжнародному праві не завершився на даному етапі розвитку світового порядку. Зокрема, існує ряд невизнаних, частково визнаних та визнаних «де факто» держав, що створює низку проблем та неузгодженостей у політико-правових світових процесах.

### **Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.**

Кваліфікаційна робота виконана згідно з розробленим кафедрою національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права ХДУ планом проведення актуальних наукових досліджень та у відповідності до ініціативної теми кафедри («Теорія та практика реформування галузевого законодавства України», № 0118U006817).

Дослідженню міжнародно-правового механізму визнання держав присвятили свої праці такі науковці як: М.В. Булик [2], К.М. Вітман [40], О.М. Гладенко [43], Я. Говорова [28], Л.В. Гурнак [41], Т.П. Далявська [35], В.В. Дівак [37], Р.М. Дурсунов [33], І.В. Захарчук [34], М.В. Коваленко [15], І. Л. Литвиненко [17], П.В. Отенко [26], О.Парнета [39], О.М. Теленко [36], М.В. Топільницький [42], І.Є. Хмельова [38], Л.В. Шпаковські [4] та інші.

**Метою кваліфікаційної роботи** є дослідження міжнародно-правового інституту визнання держав у сучасному міжнародному праві.

Поставлена мета визначає наступні завдання у дослідженні:

- 1) проаналізувати історію становлення та розвитку держав, як передумови формування міжнародно-правового інституту визнання держав;
- 2) здійснити ретроспективний історичний аналіз міжнародно-правового інституту визнання держав;

3) визначити поняття, теорії, види та форми міжнародно-правового інституту визнання;

4) охарактеризувати міжнародно-правовий механізм визнання держави;

5) дослідити рівні визнання держав у міжнародних відносинах.

**Об'єкт кваліфікаційної роботи.** Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини в сфері визнання новостворених держав як суб'єктів міжнародно-правових відносин.

**Предметом кваліфікаційної роботи** є визнання держав у сучасному міжнародному праві.

**Методи дослідження.** Методологічну основу кваліфікаційної роботи склали наступні методи:

- метод опису полягає у описі стану наукового дослідження міжнародно-правового інституту визнання держав;

- метод концептуального аналізу теорій визнання держави;

- метод оцінювання застосовувався для оцінки ефективності функціонування міжнародно-правового інституту визнання держави;

- системний метод правового дослідження – сприяв визначенню методів дослідження та формулюванню його об'єкту;

- історико-правовий метод застосовувався для дослідження передумов розвитку міжнародно-правового інституту визнання держав та його становленню.

**Наукова новизна одержаних результатів** полягає у наступному:

*знайшло своє подальше дослідження:*

- передумови формування міжнародно-правового інституту визнання держав;

*охарактеризовано:*

- значення кожного історичного періоду розвитку держави та міжнародних відносин для становлення міжнародно-правового інституту визнання держав;

*проаналізовано:*

- історично-правову доктрину формування міжнародно-правового інституту визнання держав, його види та форми;

*наведено приклади:*

- визнання держав із відповідною ілюстрацією у різні історичні епохи;

*обґрунтовано:*

- прийняття кодифікованого міжнародно-правового акту в сфері визнання держав, для уніфікації даного міжнародно-правового інституту.

**Практичне значення кваліфікаційної роботи** полягає в тому, що результати дослідження у подальшому можуть бути враховані у наукових дослідженнях даного об'єкту та викладанні відповідних дисциплін.

**Апробацію результатів дослідження** здійснено в збірнику міжнародної науково-практичної конференції «Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи» (05.10. 2021 р. онлайн з використанням платформи ZOOM).

**Публікація:**

Гнатко І.О. Становлення та розвиток держав як передумова формування міжнародно-правового інституту визнання держав. *Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи*: збірник міжнародної науково-практичної конференції «» (05.10. 2021 р. онлайн з використанням платформи ZOOM) – *готується до друку*.

**Структура кваліфікаційної роботи** визначено у відповідності до мети, завдань, об'єкту і предмету дослідження, включає вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

# РОЗДІЛ 1

## ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ ВИЗНАННЯ ДЕРЖАВ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

### 1.1. Історія становлення та розвитку держав, як передумова формування міжнародно-правового інституту визнання держав

Передумовою становлення інституту визнання держави у міжнародних відносинах є історія створення та розвитку самих держав та державних утворень.

Наука «Історія та теорія держави» визначає наступні етапи формування міжнародних відносин та держав:

- 1) докласичний період;
- 2) класичний період;
- 3) сучасний період.

Враховуючи обмежений об'єм кваліфікаційної роботи коротко проаналізуємо окремо кожний із етапів становлення та розвитку міжнародних відносин і держав.

I. Докласичний період умовно поділяється на стародавній період та середньовічний період.

*Стародавній період* характеризується становленням держав в різних регіонах світу з відповідними специфічними рисами, які виокремлювали дані держави з-поміж інших.

Становлення Стародавнього Єгипту у III тис - I ст. до н.е. характеризувалося значним впливом даної держави на східні країни, участю її у міждержавних відносинах із державою фінікійців, проведенням загарбницьких війн по відношенню до інших держав з метою розширення території, підвищеним впливом на міжнародні відносини в регіоні,

прокладанням морських шляхів та укладанням союзів із грецькими містами-полісами [1, с. 9-10].

Особливості становлення та розвитку Стародавньої Індія у II тис. – VIII ст. до н.е. полягають у наступному:

- передумовою становлення держави стало переселення аріїв та завоювання дравідів;
- об'єднанню розрізнених індійських царств сприяла їх протидія проти завойовницьких походів Олександра Македонського;
- створення єдиної держави спричинило проведення загарбницьких війн, внесення розбрату між державами регіону, васального підкорення інших держав та участь у міжнародних відносинах [1, с. 18-19].

Розвиток Древнього Вавилону у II-I тис. до н.е. характеризується активною його участю у відносинах з іншими державами, зокрема у сфері:

- допомоги номам;
- ведення переговорів;
- укладання династичних шлюбів;
- надання економічної допомоги та здійснення економічного тиску;
- укладання міждержавних союзів та розвитку дипломатії.

Основою формування держави Древньої Месопотамії у III-II тисячоліття до н.е. стало:

- ведення перманентних війн між містами-державами (номами) з приводу перерозподілу природних ресурсів та доступу до торгівельних шляхів;
- вирішення спорів між державами-містами на основі принципу «третейського суду» щодо питань запобігання агресії та спільного користування певними територіями [1, с. 5-6].

Давній Китай, який формувався у період з VIII ст. до н.е. по II ст. н.е., відрізнявся від інших держав тим, що на початковому етапі складався з

великої кількості самостійних, незалежних держав, які воювали з варварськими народами. Окрім цього, Давній Китай:

- встановлює дипломатичні відносини з рядом сусідніх держав;
- при веденні війн застосовує практику оголошення війни;
- в окремих випадках дотримується нейтралітету у міждержавних конфліктах та принципу «рівності держав»;
- активно розвиває дипломатичні відносини з відповідними ритуалами та традиціями піднесення дарів;
- веде довготривалі війни та виступає учасником міждержавних союзів;
- сприяє розвитку Великого шовкового шляху та прокладанню морських шляхів [1, с. 21-22].

За часів античності особливе значення у формуванні та розвитку держав мають такі країни та народи як: Кнос, Критська імперія, ахейська цивілізація.

На початкових етапах становлення та розвитку Криту (починаючи з XVI ст. до н.е.) дана держава характеризували наявністю великої кількості невеличких держав з наступним виділенням Кносса, який був зосереджений на веденні сільського господарства та морської торгівлі з такими державами як Сирія, Єгипет, Греція та завоюванні інших територій, що в подальшому призвело до створення Критської імперії.

Чотириста міст-держав склали основу ахейської держави, яка мала на меті розширення території, ведення торгівлі та відкритті нових морських шляхів, оскільки ахейські держави залежали від поставок ресурсів з азійських країн. Зокрема, успішні війни із варварами дозволили розширити територію панування на Іонійські острови та Малу Азію, що сприяло в подальшому утворенню таких держав як Спарта, Мілет і Середня Греція (IX-IV ст. до н.е.) та створенню сільськогосподарських факторій, які залежали від метрополій [1, с. 28].



Існування Класичної Греції (VIII–VI ст. до н.е.) з її значною кількістю міст-держав, характеризується значним рівнем зовнішньої та внутрішньої незалежності таких міст, розвитком полісної демократії, веденням воєн із Персією. Слід зауважити, що в грецьких містах-полісах почали формуватися такі інструменти міждержавних відносин, як підкуп, депортування, будівництво воєнних баз, агітація, дипломатія, укладання союзів, в т.ч. і релігійних (амфіктоній) та військово-політичних (сіммахій), аудієнцією представників інших полісів (проксенія), формуванням таких видів грецьких дипломатів, як пресбейс та ангелос.

Стародавній Рим, як одна із величних держав стародавнього світу починає свою тисячолітню історію з 753 р. до н.е. – з міграції та переселення племен латинів та сабінян.

Важливе значення у розвитку держави Стародавнього Риму мали наступні обставини:

- розвиток дипломатичних відносин, представницькі функції в яких виконували жерці-феціали, виборні судді, Сенат, оратори та легати, недоторканість послів та дипломатів;
- особливий вплив на міждержавні відносини мало Народне зібрання Риму, яке оголошувало війни та підписувало мирні договори.
- активна експансія та ведення багатьох війн – т.з. «латинських», «самнітських», «пунічних», «римсько-македонських», «мітрідатових», «іудейських» війн;
- утворення союзів, зокрема: латинського союзу, союзу із карфагенянами, з сирійським царем, правителями Фракії і Іллірії, Кіренею та Єгиптом, Етолійського та Ахейського союзів;
- агресивні дії у регіоні – поділ території інших держав, отримання контрибуції, окупація територій;
- асиміляція завойованих народів – амністія для вигнанців, введення військ союзників до римського війська, надання римського

громадянства та утримання дітей-заручників, надання статусу «вільних» містам та регіонам;

- розвиток морського флоту тощо [2, с. 181-183].

Епоха Середньовіччя становлення та формування середньовічних держав почалося із т.з. «Великого переселення народів» (IV–VII ст. н.е.), що спричинило виникненню таких держав, як: держави вестготів в Іспанії, вандалів, Тулузанської держави, Великої Гунії, бургундських держав, Одоакри, держави остготів Італії, Вандальського та Франкського королівства тощо.

Змінам у складі, формах та видах держав у цей період сприяли наступні інституції міждержавних відносин:

- принцип сеньйорату;
- міждержавні союзи;
- династичні шлюби;
- завойовницькі війни по відношенню до таких народів, як слов'яни, арави, сакси, готи, візантійці та інших;
- укладання міждержавних договорів та дипломатичні відносини;
- зародження династій Каролінгів, Меровінгів та Робертів тощо [1, с. 98-106].

Починаючи з X ст. та до середини XI ст. утворюються нові держави: Французьке королівство, Італія (на чолі з папою Римським), Саксонія, Шабія, Тюрінгія, Баварія, Франконія, Кордовський емірат, Ал-Андалус, Астурія, Іспанська марка, Кастилія, Каталонія, Барселонське графство, Наварра, Арагон та інші. У своїй міждержавній діяльності дані держави використовували наступні інструменти: «божественний мир», ведення війн, захват територій, торгівельні союзи, терор, «*respublica christiana*», внутрішні договори, арбітражні міжнародні інституції [26].

II. Класичний період розвитку держав та міждержавних відносин має свої відмінні особливості, які ґрунтується на «вестфальській системі» з її

принципами європецентриськості, суверенності держав, політичної рівноваги, договірних відносин, міжнародного права цивілізованих націй.

Саме вестфальська система дозволила визнати на міжнародному рівні держави, як самостійні утворення, що наділенні відповідними взаємообумовленими права і обов'язками. У відповідності до даного положення було узгодження територіальний поділ держав з визначенням ієрархічної системи взаємовідносин «сильна держава-слабкіша держава» з правовою можливістю застосування санкцій [3].

Незважаючи на те, що саме Вестфальський мир сприяв утворенню системи суверенних держав, у цей період активно здійснювалося внутрішнє релігійне та класове протиборство в середині держави (наприклад, буржуазні революції) та зовнішнє, міждержавне протистояння [3].

Наступний етап становлення значної кількості суверенних держав відбувся у XVIII-XIX ст. Зокрема, визначним для формування принципу декларативного визнання держав стало укладання Декларації про незалежність США в 1776 р. після якої Франція стала першою країною, яка визнала незалежність США. Значимим для цього періоду формування та розвитку інституту правосуб'єктності націй, що визначав права нації на самовизначення [3].

Деколонізаційні процеси у XIX-XX ст. спричинили утворенню нових, суверенних держав на основі колишніх колоній та заборону рабства, гуманне ставлення до корінних народів. Також даний період характеризується наступними історико-політично-правовими аспектами та інституціям, що сприяли розвитку інституту визнання держав на міжнародному рівні:

- 1) міжнародний правопорядок;
- 2) міжнародна договірна практика та право міжнародних договорів;
- 3) нові статуси держав;
- 4) міжнародні конференції та міжнародні організації;
- 5) багатостороння дипломатія та імунітет послів;

б) легальні способи розширення державами своїх територій мали наступні форми: договори, спадщина, династичні шлюби, окупація, обмін територіями, цесія, відкриття нових територій, рішення папи Римського та інше [3].

Так званий сучасний період розвитку держав на міжнародній арені (від закінчення холодної війни до сучасного часу) відзначається значним впливом міжнародних організацій на формування, розвиток та становлення держав сьогодення, інститут міждержавного визнання.

Сучасні держави відрізняються за типом правової системи, національними особливостями, місцем в системі міждержавних відносин та внутрішнім і зовнішнім суверенітетом.

Якісними змінами в сфері співвідношення держав стали такі явища, як:

- відсутність ідеології міжнародних відносин;
- подолання біполярного поділу держав;
- глобалізаційні процеси, що сприяють міждержавному та міжнаціональному обміну, розширенню міжнародних відносин;
- принципи співробітництва, поваги та рівноправ'я держав,
- світового політичного процесу без центрального його управління;
- демілітаризація та прагнення до врегулювання конфліктів на основі мирних методів та інше.

## **1.2. Ретроспективний історичний аналіз міжнародно-правового інституту визнання держав**

Важливим для вивчення міжнародно-правового інституту визнання держав є дослідження питання, щодо його становлення та розвитку. Міжнародне право та його інститути – це результат тисячолітнього розвитку

держави, міждержавних та міжнародних відносин, принципів та норм міжнародного права тощо.

Історично-правова доктрина не має достатніх історичних фактів для визначення точного періоду виникнення міжнародно-правового інституту визнання держав. Проте слід зауважити, що окремі елементи даного правового інституту з'явилися вже в стародавньому світі, наприклад, стародавні правові пам'ятки містять питання визнання влади монарха тієї чи іншої держави, оскільки на той момент суб'єктами відповідного історичного аналогу міжнародних відносин виступали не держави, а монархи [4, с. 241].

Як зазначено нами у підрозділі 1.1. даної кваліфікаційної роботи, більшість країн стародавнього світу будували свою зовнішню політику на основі агресивних, завойовницьких актів по відношенню до інших держав та народів. Наприклад, така характерної риса є притаманна для Персії, Ассирії, Індії, Єгипту в період деспотичного правління, Китаю, царству хетів та іншим.

Частині країн Стародавнього Сходу вдалося налагодити певний рівень дипломатичних відносин з сусідніми державами (наприклад, Месопотамії та Стародавньому Єгипту). Основою таких відносин стали міждержавні союзи, династичні шлюби та укладання різноманітних міждержавних договорів.

Прикладом самого давнього договору у сфері міждержавних відносин є договір між месопотамськими володарями Умма та Лагаша (понад 3 тис. років), в якому визначено межу державних кордонів та зазначено гарантії їх дотримання (в тому числі з використанням релігійних клятв).

Окреме значення для вивчення документального підтвердження формування міжнародно-правового інституту визнання держави у стародавні часи є Телль-Амарнське листування між Рамзесом II та Хаттусілісом, яке визначало відносини між монархами та основи їх союзу – підтримку у військових конфліктах, видачу утікачів-рабів, дотримання миру, укладання династичного шлюбу. Даний договір став підтвердженням фактичного

визнання влади сторін договору як рівноправних учасників міждержавних відносин.

За ідеологією Стародавнього Китаю тільки частина цієї країни (Серединна імперія) є суверенною та незалежною державою, всі інші держави, в т.ч. і частина китайських не виступали рівноправними суб'єктами і тільки перші 7 держав можуть бути автоматично визнанні, всі інші потребую додаткового визнання імператором. У випадку визнання варварської держави китайським імператором дана держава вважається частиною Китайської імперії періоду Чжоу [4, с. 242]. В подальшому даоська філософія Китайської імперії вплинула на спрощення процедури визнання політично та юридично незалежних держав, в т.ч. утворених в результаті державного перевороту чи зміни монархічної династії.

Традиції Стародавньої Індії, в т.ч. і в міжнародних відносинах ґрунтувалися на кастовій системі, яка жорстко регулювала контакти з представниками інших держав, оскільки таке спілкування могло вплинути на сприйняття індусами традицій та особливостей державотворення інших держав, що могла підірвати авторитет вищих каст Стародавньої Індії. «Мовчазне визнання» Стародавньою Індією відбувалося за врегулювання традицій гостинності у відношенні до іноземців та у випадку застосування посольського права, оскільки прийняття посла іншої держави означало її фактичне визнання.

Дещо інший вектор розвитку мав інститут визнання держав за часів Стародавньої Греції, оскільки кожне місто-поліс визнавалося як автономний, незалежний політичний суб'єкт міждержавних відносин [4, с. 243], членом якого міг бути тільки вільнонароджений громадянин. Виходячи з даного постулату у Стародавній Греції формувався принцип нерівності народів, представники інших держав сприймалися як люди другого ґатунку, а інколи як вороги. Посли мали тимчасові повноваження для вирішення конкретних питань (*ad hoc*).

Стародавній Рим продовжив розвиток міжнародних інститутів основу яких було закладено в античному світі, зокрема, посольське право, дипломатична недоторканість, інститут peregrini (правовий статус іноземців на основі принципів гостинності), укладання мирних договорів.

Практика мирних договорів в Стародавньому Римі мала дві форми:

- 1) укладання мирних договорів з державами, які є незалежними від Риму з метою захисту інтересів римського народу;
- 2) укладання договорів з підлеглими державами.

*Отже, період стародавнього часу характеризувався встановленням і розвитком інституту посольства та дипломатії, які визначали процедури візитів послів, візитів «ввічливості» між главами держави, функціонування дипломатичних місій, створення дипломатичного протоколу, фактичне («мовчазне») визнання держав «на певний випадок - ad hoc» що значно сприяло розвитку міжнародно-правового інституту визнання держав.*

Середньовічні часи характеризуються формуванню в Європі т.з. міжнародного європейського права активним суб'єктом якого стала феодална держава на чолі із світськими та релігійними главами, що сприяло припиненню «приватних війн», розвитку інститутів визнання суверенітету, правосуб'єктності та правонаступництва держав, активному формуванню національних держав, міжнародних союзів.

Правовий статус суб'єкта міжнародних відносин в середньовічні часи передбачає наявність у нього:

- власної території;
- здійснення публічної влади;
- право оголошувати війну та мир;
- ведення зовнішньої торгівлі та право на участь у міждержавних відносинах тощо.

Умовами «виживання» держави в даний період була наявність відповідних міждержавних військово-політичних союзів для врегулювання

функціонування яких вже не було достатньої звичаїв – необхідним стало укладання міжнародних договорів.

Прикладом договору, в якому вирішувало питання щодо правосуб'єктності та правонаступництва держав, які утворилися після розпаду імперії Карла Великого, став Верденський договір (843 р.). Даний договір став угодою між онуками Карла Великого (Людовіком II Німецьким, Лотарем I та Карлом Лисим) щодо розподілу імперії між собою.

Відповідно до історичної довідки розподіл було здійснено наступним чином: «1) Лотару дістались центральні області: центральна Італія, землі вздовж Рони та лівого берега Рейну, Ельзас, Бургундія, Прованс та деякі інші землі. Крім того до його відійшов імператорський титул батька; 2) Карлу Лисому відійшли землі на заході від Рейну: Нейстрія, Аквітанія, Герцогство Васконія, Іспанська марка та деякі інші; 3) Людовіку II Німецькому відійшли землі за схід від Рейну: Алеманія, Саксонія, Баварія та ряд інших територій. Після розподілу утворилось три держави: Серединне королівство (у 855 році після смерті Лотара, розпалося на три королівства - Лотарингію, Італію, Прованс); Західне Франкське королівство (орієнтовно в цих кордонах утворилась сучасна Франція); Східне Франкське королівство (орієнтовно в цих кордонах утворилась сучасна Німеччина)» [5].

Такий розподіл схематично відображено на рис. 1



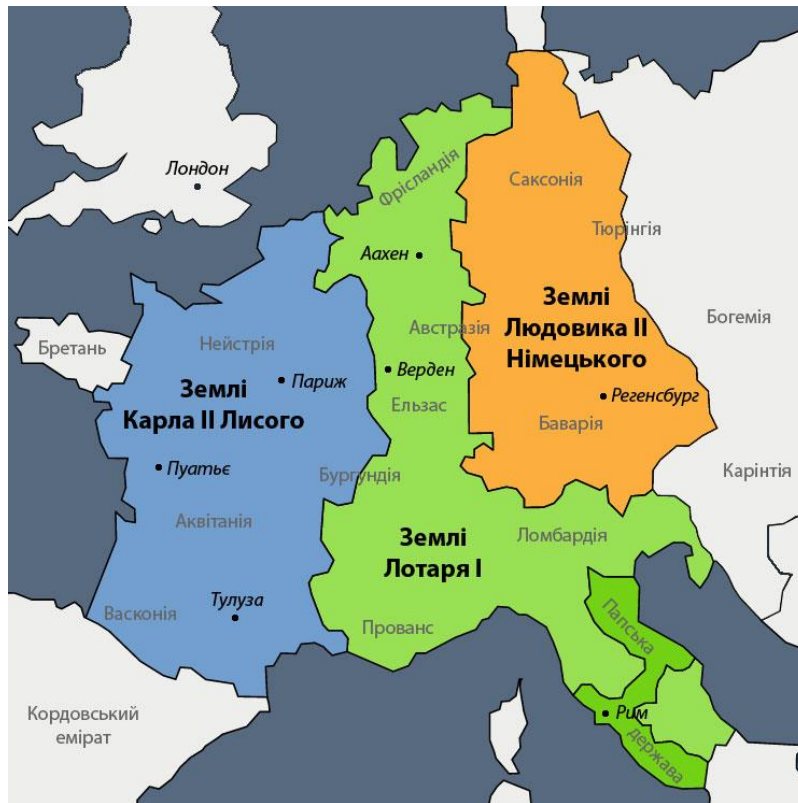


Рис. 1. Карта розподілу імперії Карла Великого за Верденським договором (843 р.) (матеріалами сайту «Цей день в історії» [6]).

Цей період також став важливим для подальшого розвитку характерних ознак суб'єктів міжнародних відносин – держав, оскільки саме у Середньовіччі важливим стала здатність держави укласти міжнародні договори та забезпечувати їх виконання, нести міжнародну відповідальність, оголошувати «неприватну» війну [4, .с 243].

Особливе значення для формування міжнародно-правового інституту визнання держав має договірна практика давньоруських князівств XII-XV століття. Основними аспектами даних договорів стали:

- гарантія миру;
- визнання незалежності;
- дотримання територіальної цілісності князівства;
- рівність держав як суб'єктів міжнародних відносин тощо.

Прикладом такого договору є Болотовський договір (1348 р.) за яким від Новгородського князівства відділився та набув незалежності і суверенітету як окреме князівство Псков.

Особливою формою державного суверенітету у міжнародній практиці стало таке явище, як «самодержавство», яке було сформовано в Російській імперії у XV-XVI століттях.

За матеріалами Енциклопедії історії України Інституту історії України «самодержавство: 1) державний лад Московії і Російської імперії, що існував у період із 2-ї пол. 15 ст. до лютого 1917; 2) характеристика влади московського великого князя, царя, а згодом – російського імператора» [7].

Проте, дане поняття не обмежується мірою влади монарха в середині держави, але й означає «зовнішню незалежність» країни в цілому та є результатом боротьби Російської імперії за визнання на міжнародній арені. Адже, протягом тривалого часу монарх Росії визнавався лише князем, не царем і не імператором. А лише починаючи з середини XVI ст. європейські країни визнавали титул царя, а потім імператора всієї Русі. До них відносяться Англія, Іспанія, Франція та інші.

Отже, період абсолютизму («абсолютизм – форма державного правління, за якої верховна влада повністю належить монархові (царю, імператорові, королю), здійснюється без представницьких інституцій та конституційних обмежень» [7]) характеризувався тим, що територія держави розглядалася як власність монарха в межах державних кордонів.

Загальноприйнятим є факт визнання моменту формування сучасної моделі міжнародних відносин з дати прийняття Вестфальського миру.

Вестфальський мир – це міжнародно-правовий документ, що «складається з двох міжнародних договорів, підписаних 24.10.1648 р. у містах Вестфалії (Німеччина): 1) договору імператора «Священної Римської імперії германської нації» з союзниками, з одного боку, і Швецією з її союзниками – з другого, в м. Оснабрюк; 2) договору імператора з союзниками, з одного боку, і Францією – з другого, в м. Мюнстер» [7]. Даний договір стосувався внесення змін до території, політичного устрою та релігійних відносин Священної Римської імперії, а також встановлення

нових державно-політичних інститутів та нових міжнародних взаємовідносин. Зокрема у Договорі та за його наслідками:

- закріплено поділ Німеччини на політично-незалежні суверенні держави;
- колективне визнання держави Сполучених Нідерландів та Швейцарського Союзу;
- Франція приєднала до свого складу Верхній та Нижній Ельзас, лотаринзькі єпископства Туль, Мец і Верден;
- Швеція отримала острів Рюген, частину Померанії та архієпископство Бремен та право посилати депутатів на імперські сейми;
- німецькі князівства Мекленбург-Шверін, Бранденбург, Брауншвейг-Люнебург отримали секуляризовані єпископства та монастирі (секуляризація – відтворення церковної і монастирської власності та перетворення її у «світську» власність) [7].

В результаті боротьби 13 штатів Північної Америки за незалежність від протекторату Британської монархії та підписання Декларації незалежності (рис. 2) в 1778 р. Америка уклала з Францією договір про дружбу та торгівлю у відповідності до якого Франція визнала суверенітет контрагента, територіальні гарантії володінь в Америці та військову підтримку у випадку воєнного конфлікту з іншими державами [4, с. 244].



Рис. 2. Декларація незалежності США 1776 р.

Наступним етапом визнання незалежності США стало підписання Паризького договору (1783 р.) між Великобританією та США, який ще має назву «Паризький або Версальський мир» [42].

Даний договір це ціла низка укладених за посередництвом французького короля договорів метою яких стало завершення Американської війни.

До них відносяться:

- 1) попередній договір між США та Великобританією (30.11.1782 р.);
- 2) попередній договір між Республікою Об'єднаних провінцій та Великобританією (02.09.1783 р.);
- 3) три договори між США та Великобританією, Францією та Великобританією, Іспанською імперією та Великобританією (02.09.1783 р.).

В результаті укладання Паризького договору Великобританія визнала незалежність та суверенітет штатів, які були колишніми колоніями в Північній Америці.

Слід зауважити, що Декларація незалежності США (Декларація Дефферсона) сприяла формуванню доктрини визнання законним лише той уряд який було створено на основі всенародної згоди, у випадку порушення урядом природних прав людини народ має право змінити уряд [4, с. 244].

Історичний процес становлення та розвитку міжнародно-правового інституту визнання держав сприяв формуванню його принципів:

1. *Принцип легітимізму* полягав у наступному: «європейські держави при вирішенні питання зміни статусу територій, мали б не допускати відхилень від кордонів, які існували до початку революції у Франції (1792 р.)» [8]. Даний принцип було сформовано Талейраном-Перігором під час Віденського конгресу (1815 р.) з метою збереження територіальної цілісності Франції та забезпечення законності держави у залежності від династичних засад управління державою. Слід зауважити, що результатом Віденського конгресу відбувся територіальний перерозподіл між державами Європи, представники конгресу вимагали повернення території держави їх «законним» володарям оскільки вони офіційно не відмовилися від них і неприпустимим є розпорядження «чужою» територією. Окрім того принцип легітимізму використовувався політичною течією після Липневої революції у Франції з метою повернення влади династії Бурбонів [4, с. 244].

2. *Принцип національності (XIX-XX ст.ст.)* – законними є держави в основу побудови яких покладено національну однорідність. Зокрема, міжнародні нормативно-правові акти закріплюють даний принцип наступним чином – ст.1 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та ст.1 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права визначають його як «всі народи мають право на самовизначення. На підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток» [9]. Слід зауважити, що даний принцип знайшов своє відображення в філософії плебісцитів – побічників всенародного голосування з найважливіших питань державного життя. А вже в інтерпретації американського президента Вудро

Вільсона принцип національності було трансформовано в «право на демократію», оскільки він його розумів як право народів визначати форму правління для себе без специфіки національного самовизначення, оскільки фактор національності не мав великого значення в США [4, с. 244].

Становлення української незалежності в 1918 р., а саме проголошення Четвертого Універсалу Української Центральної ради, закріпило «принцип національності» в реаліях політично-державного життя країни того часу.

Зокрема, Четвертий Універсал проголошував незалежність та суверенність Української Народної Республіки (рис.3).



Рис. 3. Четвертий Універсал Української Центральної ради Української Народної Республіки.

XX ст. відзначилося рядом визнання держав як де юре, так і де факто. Наприклад:

1. В результаті відмови від світової революції під егідою СРСР та неможливості повалення радянського режиму з боку іноземних держав у 20-х роках XX ст. на зміну економічній блокаді СРСР відбулося його визнання рядом країн:

1) де факто СРСР було визнано через укладання торгівельних договорів з боку Естонії, Англії, Німеччини;

2) де факто СРСР було визнано через визнання законності радянського представництва Норвегією, Австралією, Італією, Данією, Чехословаччиною та іншими державами;

3) встановлення дипломатичних відносин з США;

4) прийняття СРСР до Ліги Націй;

2. Розпад колоніальної системи призвів до визнання незалежності Індонезії, В'єтнаму, Сирії, Лівану, Йорданії, Індії, Пакистану, Цейлону, Бірми, корейських держав, Ізраїлю, Єгипту, 17 країн Африки, Алжиру та інших країн, що призвело до розпаду колоніальних держав та імперій, зокрема найбільшої колоніальної імперії – Великобританії.

В даний період Декларація про надання незалежності колоніальним державам та народам, що була прийнята на XV сесії Генеральної Асамблеї ООН (1960 р.) визначає, що «сознавая необходимость создания условий устойчивости и благосостояния и мирных и дружественных отношений, на основе уважения принципов равноправия и самоопределения всех народов и всеобщего уважения и соблюдения прав человека и основных свобод для всех, без различия расы, пола, языка и религии; признавая горячее стремление всех зависимых народов к свободе и решающую роль этих народов в достижении своей независимости; исходя из убеждения, что дальнейшее существование колониализма препятствует развитию международного экономического сотрудничества, задерживает социальное, культурное и экономическое развитие зависимых народов и идет вразрез с идеалом Организации Объединенных Наций, заключающимся во всеобщем мире и т.д.» [11].

3. Затвердження Генеральною асамблеєю ООН Програми встановлення нового світового економічного порядку (1974 р.) сприяло підтвердженню суверенітету і рівноправності держав, їх територіальної цілісності, та невтручання в питання внутрішнього суверенітету, право кожної держави обирати для себе вектор розвитку тощо;

4. Розпад СРСР на фоні національних конфліктів (конфлікт між азербайджанцями та вірменами з приводу Нагорного Карабаху, татарський рух, заворушення в Узбекистані) спричинило міжнародне визнання ряду держав, колишніх членів СРСР.

Зокрема березневі події 1990 року в Литовській Республіці стали каталізатором каскаду проголошення незалежності держав, що входили до складу СРСР, який у 90-х роках ХХ ст. призвело до утворення 15 незалежних країн, що були визнанні суб'єктами міжнародних відносин (детальніше про визнання суб'єктами міжнародних відносин України в даний період нами розглянуто в подальших підрозділах кваліфікаційної роботи).

Отже, історія становлення та розвитку міжнародно-правового інституту визнання держав в різних своїх проявах має тисячолітню історію та характеризується визнанням держав іншими на рівні від *ad hoc* до *de jure* (укладання торгівельних угод і договорів) і *de facto* (визнання на рівні двосторонніх угод щодо визнання суверенітету, незалежності та територіальної цілісності держав з боку таких суб'єктів міжнародних відносин, як держави).



## РОЗДІЛ 2

# ТЕОРЕТИЧНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ІНСТИТУТ ВИЗНАННЯ

### 2.1. Поняття, теорії, види та форми міжнародно-правового інститут визнання

В теорії міжнародних відносин визначають наступне визначення поняття «визнання держави»:

1) «визнання держави – сукупність норм міжнародного права, які регулюють процес вступу новостворених держав у міжнародно-правові відносини» [12];

2) «під визнанням у міжнародному праві розуміють акт вже існуючої держави, в якому вона виражає свою волю встановити певні відносини з новою державою як суб'єктом міжнародного права» [13];

3) «міжнародно-правове визнання – це офіційний, дипломатичний акт, яким існуючі держави роблять заяву про визнання нових держав чи урядів, інших органів, що дозволяє встановити з ними офіційні чи неофіційні, постійні чи тимчасові, повні або часткові відносини» [14];

4) «визнання держави – це односторонній правовий акт суб'єкта міжнародного права, який констатується юридичний факт. Утворення держави та висловлюється намір вступити з новим суб'єктом міжнародного права у міжнародні правовідносини» [15, с. 233].

Отже, аналіз даних понять та визначень, що містяться в наукових працях, дозволяє визначити наступні характерні особливості міжнародно-правового інститут визнання держав:

- визнання держави на міжнародному рівні – це «реакція» суб'єктів міжнародних відносин-держав на утворення нових держав;
- система звичаєвих норм визнання новостворених держав;

- система погоджених дій існуючих (визнаних) держав по відношенню до новостворених держав;
- політичне (наприклад, визнання РФ ДРН та ЛНР) та юридичне (наприклад визнання США України у 1991 р.) визнання «нових» держав;
- визнати державу – це право а не обов'язок суверенної держави.

Теорія та практика міжнародного права та міжнародних відносин визначає окремі теорії визнання держав у міжнародних відносинах:

I. Конституційна теорія (послідовники – Д. Анцилотти, Л. Оппенгейм, Г. Кельзен, Г. Лаутерпахт).

Дана теорія передбачає порядок визнання «нової» держави суб'єктами міжнародних відносин на умовах визнання правосуб'єктності новоствореної держави. Не зважаючи на позитивні сторони даної теорії її опоненти визначають певні її недоліки:

- не встановлено яка саме кількість держав та інших суб'єктів міжнародних відносин повинно визнати таку державу;
- визнання іншими суб'єктами міжнародних відносин не має впливу на те, чи набуде така держава міжнародної суб'єктності чи ні;
- міжнародно-правовий інститут визнання держави на рівні міжнародних відносин «спрощує» процес вступу таких держав у міжнародні відносини в цілому, та відносини з конкретними державами зокрема.

II. Декларативна теорія визнання держави на міжнародному рівні (засновник – Ф.Ф. Мартенс) проголошує декларацію про те, що «констатація факту створення держави залежить в першу чергу від факту створення такої держави» і ні в якому разі не залежить від факту визнання держави іншими суб'єктами міжнародних відносин. Дана теорія містить принцип у відповідності до якого визнання держави є обов'язком, а не правом суб'єктів міжнародних відносин у випадку, якщо створення нової держави відбулося на основі міжнародних принципів.

Наприклад, Статут Організації американських держав визначає наступне «от имени своих народов государства, представленные на IX

Межамериканской Конференции ... сознающие, что эта миссия уже вдохновила на подписание многих соглашений и договоров, основной ценностью которых является горячее желание жить в мире и способствовать, путем взаимопонимания и взаимного уважения суверенитета, всеобщему благу в условиях независимости, равенства и права» [16].

На підтримку декларативної теорії визнання держав суб'єктами міжнародних відносин наведемо приклад визнання держави частиною суверенних держав. Зокрема, Республіку Ічкерія частково визнав Ісламський Емірат Афганістану, де факто визнала Грузія, оскільки на території Грузії обмежений час функціонувало представництво Республіки Ічкерія, та РФ, оскільки у 1997 р. Президент Росії Б.Єльцин уклав договір із президентом Республіки Ічкерія А.Масхадовим «Договір про мир і принципи взаємин між Російською Федерацією і Чеченською Республікою Ічкерія».

Отже, дослідження конституційної та декларативної теорії дозволяє зробити наступний висновок – ефективність впливу на правове регулювання визнання держави на міжнародному рівні полягає у ефективному поєднанні обох теорій – конституційної та декларативної.

Дослідження історії та теорії міжнародно-правового інституту визнання держав дозволяє визначити наступні його види:

- 1) визнання суверенної держави;
  - 2) визнання правлячого уряду або уряду «у вигнанні»;
  - 3) визнання держави- правонаступниці;
  - 4) визнання утворення подібного до держави;
  - 5) визнання націй, які борються за незалежність;
  - 6) визнання національно-визвольного руху;
  - 7) визнання уряду, що прийшов до влади у випадку порушення конституційного порядку набуття легітимної влади тощо.
- Наприклад, такий вид визнання історично відбувся у 1917 р. по відношенню до Росії, у 1959 р. по відношенню до Куби, у 1967 р. по відношенню до Греції, 1973 р. по відношенню до Чилі тощо.

Слід зауважити, що практика визнання «неконституційних урядів» на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин частково припинила свою діяльність, оскільки саме така практика призвела до «узаконення» неконституційної влади в окремих державах. Актуальним в цьому питанні є визнання «урядів у вигнанні», наприклад визнання рядом держав урядів Польщі та Норвегії у період Другої Світової війни, що тимчасово територіально знаходилися в Англії.

Окремими видами визнання у міжнародних відносин є:

- 1) визнання націй, що борються за незалежність (наприклад, боротьба нації Палестини за незалежність) [17, с. 238];
- 2) визнання організацій, що борються із окупаційною владою (наприклад, рух опору у Франції та Польщі під час II Світової війни);
- 3) визнання опозиційного уряду у вигнанні (наприклад, США визнало китайського уряду у вигнанні на території Тайваню);
- 4) визнання державоподібних утворень (наприклад, визнання Ватикану та Мальтійського ордену).

Цікавим фактом є те, що дані суб'єкти міжнародних відносин мають невелику територіальну площу: Ватикан – 44 га, Мальтійський орден – 0,012 км<sup>2</sup> (рис. 4).



Рис.4. Карта території Мальтійського ордену.

В результаті специфіки історичного розвитку міжнародно-правового інституту сформувалися наступні форми даного інституту:

1. Визнання держави «de-jure» полягає у повному офіційному визнанні держави іншою державою і встановленні консульських та дипломатичних відносин (наприклад, УНР у 1918 р. встановила офіційні дипломатичні відносини лише з Німеччиною).

2. Визнання держави «de-facto» полягає у фактичному, неофіційному визнанні держави, яке застосовується зазвичай у тих випадках коли існують деякі сумніви щодо подальшого існування такої держави (наприклад, у 1918 р. між УНР та державами-членами Четверного союзу було укладено Берестейський мирний договір, який став підставою визнання УНР де-факто).

3. Визнання держави «ad hoc» полягає у тимчасовому визнанні держави для вирішення конкретних проблемних питань (наприклад, вимушені форми співпраці України з ДНР та ЛНР з питань обміну військовополоненими) [17].

4. Колективне визнання в рамках міжнародних конференцій та міжнародних організацій (наприклад, на Паризькій мирній конференції (1919-1920 рр.) розглядали питання визнання країн Закавказзя, Балтії та України).

Слід зауважити, що визнання новоствореної держави носить безвідкличний та безумовний характер, тобто не може бути визнання в подальшому скасовано (хоча такі випадки в світовій історії зустрічалися, наприклад, у 1918 р. Франція відкликала власне визнання Фінляндії, оскільки була проти коронації кровного родича німецького Кайзера Вільгельма II) та здійснюватися під умовою (наприклад, за умови зустрічного визнання невизнаної держави, відмови від участі у військово-політичних блоках, ядерне роззброєння, обов'язкова участь у військових конфліктах, відмова участі у миротворчій місії та інше).

## 2.2. Міжнародно-правовий механізм визнання держави

Міжнародно-правовий механізм визнання держави складається з таких елементів, як:

- передумови визнання;
- види визнання;
- порядок та етапи визнання;
- правові наслідки визнання.

До передумов визнання держав у міжнародних відносинах можна віднести наступні умови та причини:

1) утворення нових держав в результаті розпаду або роз'єднання держави, наприклад:

а) після розпаду Югославії утворилися наступні держави - Сербія, Хорватія, Словенія, Чорногорія, Македонія, Боснія та Герцеговина [41];

б) «розпад СРСР – це процеси системної дезінтеграції, що відбувалися в державі, суспільстві, народному господарстві, соціальній структурі, громадській і політичній сфері Радянського Союзу, що призвели до припинення існування СРСР після 26.12.1991 р.» [18].

На початку грудня 1991 р. представники України, Білорусі та Росії на зустрічі у Біловезькій пущі визнали факт того, що СРСР, як єдина держава припиняє існування та підписали Угоду про створення Співдружності Незалежних Держав [19].

Після розпаду СРСР утворилося 15 незалежних держав [40].

в) розпад Чехословаччини спричинив визнання Чехія та Словаччина;

2) зміна території (наприклад, утворення єдиної Німеччини шляхом об'єднання НДР та ФРН);

3) в результаті революційних змін в країні (у 1917-1921 рр. відбулася українська національно-демократична революція, яка спричинила утворення УНР, Української держави та ЗУНР);

4) виокремлення частини території держави (наприклад, 15.08.1947 р. відбувся розділ Британської Індії на Індію та Пакистан);

5) зміна політичного режиму та форми правління (наприклад, у 1956 р. було прийнято нову конституцію Пакистану, яка визнала колишній британський домініон федеративною Ісламською Республікою Пакистан);

б) боротьба національно-визвольних рухів (наприклад, проти колоніальної залежності).

Зокрема, 60-ті рр. ХХ ст. ознаменувалися розпадом колоніальних імперій в Африці, які існували до даного моменту. Серед них Англія мала 18 колоній, Франція – 16 колоній, Португалія – 4 колонії та Бельгія – 1 колонію. На карті Африці з'явилися нові, визнані міжнародною спільнотою незалежні держави (рис. 5).



Рис. 5. Карта незалежних африканських держав після процесу деколонізації у ХХ ст. (за матеріалами сайту <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/55-krayin-55-rokiv>)

Етапи міжнародно-правового механізму визнання держави:

Перший етап міжнародно-правового механізму визнання держави характеризується процесами в середині держави за мінімальним впливом інших суб'єктів міжнародних відносин у дані процеси.

Другий етап міжнародно-правового механізму визнання держави характеризується необхідністю визнання міжнародної правосуб'єктності нової держави [17, с. 240].

Слід зауважити, що у міжнародному праві відсутній єдиний кодифікований міжнародно-правовий акт, який би врегулював міжнародно-правового механізму визнання держави. Так, Комісія міжнародного права ООН ще в 1949 р. зауважила про першочергову кодифікацію міжнародно-правового механізму визнання держави.

У зв'язку з тим, що відсутній єдиний кодифікований міжнародно-правового механізму визнання держави, суб'єкти міжнародних відносин керуються загальними міжнародними принципами та практикою визнання держав, що склалася. Зауважимо, що визнання держави – це право суб'єктів міжнародних відносин, а не обов'язок, проте, новостворена держава має право на визнання з боку інших держав.

Для того, щоб новостворена держава мала право на визнання вона повинна відповідати наступним вимогам:

- мати власну територію;
- сформувати легітимний уряд;
- мати населення;
- бути учасником міжнародних відносин (Міжамериканська конвенція про права та обов'язки, 1933 р.).

У відповідності до Керівних принципів визнання нових держав у Східній Європі і Радянському Союзі, які були прийняті у 1991 р. додатковими до вищезазначених вимог новостворені держави є наступні вимоги:

- 1) поважати Заключний акт НБСЄ, Статут ООН, Паризьку хартію;
- 2) поважати свободи та права людини, національних і етнічних меншин та груп;
- 3) поважати принцип територіальної недоторканості, дотримання державних кордонів, поваги до суверенних прав держав;



4) дотримуватися міжнародних процедур мирного вирішення спорів.

Також, новостворені держави не повинні дотримуватися політики агресії чи режиму апартеїду.

Якщо держави, що не визнали одна одну, входять до складу міжнародних організацій, то це не означає нелегітимність їх участі в даних організаціях.

Наприклад, ст. 82 Віденської конвенції про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру закріплює наступне положення: «На права и обязанности государства пребывания и посылающего государства, предусмотренные в настоящей Конвенции, не влияет ни отказ одного из этих государств признать другое государство или его правительство, ни отсутствие или разрыв дипломатических или консульских отношений между ними» [20].

Слід зауважити, що розірвання дипломатичних відносин між країнами не скасовує факту визнання держави між ними.

Зокрема, у різноманітні історичні періоди дипломатичні відносини розривалися між:

- КНДР та Малайзією;
- Катаром та Єгиптом;
- Єгиптом - Саудівською Аравією, ОАЕ, Лівією, Бахрейном, Єменом, Маврикієм, Мальдівською Республікою.

### **2.3. Рівні визнання держав у міжнародних відносинах**

Рівнями визнання держав у міжнародних відносинах є:

- 1) повне міжнародне визнання новоствореної держави;
- 2) часткове міжнародне визнання новоствореної держави;
- 3) невизнання новоствореної держави.

Повне міжнародне визнання новоствореної держави (*de jure*).

В Україні загальне положення про повне визнання новоствореної держави закріплено у Конституції України, а саме в ст. 106, яка визначає що на Президента України покладено право приймати рішення щодо визнання іноземних держав [21].

Окрім визнання державами новостворених держав у вигляді виключення такі держави можуть визнаватися іншими міжнародно-правовими інституціями:

1) Міжнародним судом ООН (наприклад, рішення суду щодо визнання Республіки Косово носить рекомендаційний характер та не створює судового прецеденту в сфері визнання новостворених держав).

Слід зауважити, що Україна не визнала де юре Республіку Косово, проте де факто таке визнання відбулося з березня 2019 року, оскільки Україна почала визнавати національні паспорти громадян Косово для надання права перетину державного кордону України. Заступник міністра закордонних справ В.Бондар у своєму інтерв'ю зауважив, що «виходячи з безумовної поваги до суверенітету і територіальної цілісності держав у межах їх міжнародно-визнаних кордонів згідно з основоположними міжнародно-правовими документами, насамперед Статутом ООН та Гельсінським заключним актом 1975 року» [22]. На даний момент Республіку Косово де юре визнала ряд розвинутих демократичних держав – США, Канада, країни ЄС та встановили офіційні відносини з нею.

2) Статут Організації Американських держав, на відміну від Статуту ООН згідно якого ООН не визнає новостворених держав, припускає можливість політичного існування невизнаної держави [23].

Дану тезу підтверджено і Конвенцією про прав та обов'язки держави (ст.3), яка визначає, що:

- політичне існування держави ніяким чином не залежить від факту визнання іншими державами;
- до визнання держава має право захищати свою територіальні цілісність та незалежність;

- приймати закони з метою забезпечення «збереження та процвітання»;
- адмініструвати власні послуги;
- визначати компетенцію та юрисдикцію власної судової системи [24].

3) Набуття членства в ООН чи інших його структурних інституцій створює спрощену процедуру визнання держави державами-членами ООН.

Так, відповідно до Процедур Генеральної Асамблеї ООН «Если Совет Безопасности рекомендует принять в число членов Организации подавшее соответствующее заявление государство, Генеральная Ассамблея рассматривает вопрос о том, является ли оно миролюбивым государством и может ли и желает ли оно выполнять обязательства, предусмотренные Уставом, и решает большинством в две трети присутствующих и участвующих в голосовании членов Организации вопрос о приеме в Организацию» [25].

Для того, щоб державу прийняли до ООН необхідне позитивне рішення двох третин держав-членів ООН та п'яти членів РБ ООН.

Наприклад, у 1947 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла рішення про розподіл палестинських земель між Ізраїлем та Палестиною, що стало фактичною підставою визнання цих держав більшістю членів-держав ООН. Проте, навіть якщо держава-член ООН голосувала за рішення розподілу палестинських земель, це не означає автоматичного визнання нею новоствореної держави.

Наприклад, США де юре не визнали Палестину.

Слід зауважити, що таке рішення ГА ООН в подальшому сприяло виникненню військового протистояння між даними державами в період якого Ізраїль протистояв не тільки Палестині, але й Іраку, Ємену, Саудівській Аравії, Йорданії, Лівану, Сирії та Єгипту.

У питанні окупації РФ Автономної Республіки Крим Генеральна Асамблея прийняла рішення визнати кримський референдум недійсним та

підтримати територіальні цілісність України як суверенної та незалежної держави. Співвідношення голосів держав-членів ООН з даного питання полягало у наступному:

Таб.1

За	Проти	Утрималися
100	11	58

Окремо слід зауважити, що проголосувала «за» Росія та ті держави, які в політичному та /або економічному сенсі знаходяться у залежності від РФ.

До них відносяться:

- Білорусь;
- Болівія;
- Венесуела;
- Вірменія;
- Зімбабве;
- КНДР;
- Куба;
- Нікарагуа;
- Сирія;
- Судан.

Як бачимо, в світовій практиці застосування міжнародно-правового інституту визнання держав зустрічаються випадки, коли визнання або невизнання держави здійснюється з міркування отримання «вигоди» для окремих держав та/або військово-політичних та економічних блоків держав.

Набуття не тільки членства ООН, але й його окремих структурних органів є підставою визнання держави де юре державами-членами ООН.

Такими інституціями ООН можуть бути:

- 1) Європейський банк реконструкції та розвитку;
- 2) Міжнародна асоціація легкоатлетичних федерацій;

- 3) Міжнародна асоціація розвитку
- 4) Міжнародна федерація футболу;
- 5) Міжнародна федерація шахів
- 6) Міжнародний валютний фонд;
- 7) Міжнародний олімпійський комітет та інші.

Поряд з тим Конвенція про права та обов'язки держав визначає характер повного міжнародного визнання новостворених держав – такий характер визнання полягає у його безвідкличності та безумовності.

Так, ст. 6 Конвенції про права та обов'язки держав визначає, що держав яка визнає новостворену державу ніби приймає її суб'єктність з відповідним набором прав та обов'язків як суб'єкта міжнародних відносин і таке визнання носить безумовний та безвідкличний характер [24].

У міжнародних відносинах трапляються випадки, що безвідкличний принцип визнання держави все ж порушується і держава що визнала новостворену державу скасовує/відкликає своє визнання. Так, скасували/відкликали своє визнання наступні держави по відношенню до таких новостворених держав, як:

- у 2013 р. Прінслі відкликало визнання по відношенню до Косово;
- у 1979 р. США відкликало визнання по відношенню до о. Тайвань Республіки Китай;
- у 1918 р. Франція відкликала визнання по відношенню до Фінляндії;
- 22 країни відкликали визнання САДР, сім з них повторно визнали Сахарську Арабську Демократичну Республіку.

Як вже зауважувалося нами у попередніх підрозділах кваліфікаційної роботи безумовний характер міжнародно-правового механізму визнання держави означає визнання без встановлення додаткових умов (зокрема, такими умовами може бути «зустрічне» визнання невизнаних держав або відмова від участі новоствореної держави у політично-військових блоках тощо).

Слід зауважити, що на одній державній території де юре може бути визнана лише одна держава. Так визнання Республіки Молдови унеможлиблює визнання Придністровської Республіками державами, що визнали Молдову.

Повне міжнародно-правове визнання новоствореної держави означає встановлення дипломатичних відносин з даною державою. Перелік країн з якими Україна має дипломатичні відносини визначено у Додатку А.

Визнання України суб'єктами міжнародних відносин відбувалося протягом значного історичного періоду та мало свої специфічні ознаки і риси. Новітня світова історія для України після більше ніж 200 років залежності від інших держав ознаменувалася проголошення незалежності української держави та прийняттям Декларації про державний суверенітет України (1990 р.) та Акту проголошення незалежності України (1991 р.).

Зокрема, положення X розділу Декларації закріплює, що «Українська РСР виступає рівноправним учасником міжнародного спілкування, активно сприяє зміцненню загального миру і міжнародної безпеки, безпосередньо бере участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах» [29].

Починаючи з грудня 1991 року Україну визнано 171 державами-суб'єктами міжнародних відносин (Додаток Б. Перелік країн, які першими визнали Україну).

Результатами повного визнання України як незалежної, суверенної та рівної іншим суб'єктам міжнародних відносин стало:

- 1) Україна стала правонаступницею УРСР;
- 2) зберегла та набула нового членства у ряді міжнародних організацій (зокрема, в Україні створено Єдиний державний реєстр Міжнародних організацій, членом яких є Україна станом на 08.2019 р.) [30];

- 3) створено систему дипломатичних, посольських та консульських установ на території інших держав та встановлено відповідні дипломатично-консульські відносини;
- 4) держава ратифікувала ряд міжнародно-правових актів. Наприклад, Україною ратифіковано 174 Конвенції Міжнародної організації праці [31].

Теоретики та практики міжнародного публічного права впевнено обґрунтовують необхідність створення кодифікованого законодавства в сфері міжнародного визнання держав.

Як зауважує П.В. Отенко «є гостра необхідність як найшвидше здійснити кодифікацію міжнародно-правових норм у сфері визнання держав на універсальному рівні, які можна було б використати при виникненні нових держав» [26].

Наступним видом визнання – є неповне або часткове визнання держави (де факто) чи визнання держави для вирішення конкретного питання чи ситуації (ad hoc).

До окремої категорії держав відносяться т.з. «невизнанні держави». Термін «невизнана держава» означає, що «це держава, яка володіє усіма ознаками державності і яка після проголошення відокремлення та незалежності була визнана менше ніж третиною від загальної кількості визнаних держав» [27, с. 7].

Окрім терміну «невизнана держава» в теорії та практиці міжнародного права і відносин використовують такі поняття, як:

- 1) «самопроголошена держава»;
- 2) «псевдодержава»;
- 3) «квазідержава»;
- 4) «держава de facto»;
- 5) «держава, яка не відбулася»;
- 6) «спірна держава»;
- 7) «de facto country»;

8) «віртуальна держава» та інші.

Слід зауважити, що такі терміни хоча і виступають синонімами, проте мають окремі свої специфічні риси та відмінності.

Наприклад:

- «квазідержава», «віртуальна держава» та «псевдодержава» характеризується тим, що така держава є уявна, «надумана» та утворена в результаті певного геополітичного рішення;
- «самопроголошена держава» - це «держава, яка володіє усіма ознаками державності й існує до свого визнання іншими визнаними державами» [28, с. 238];
- «держава де факто» - це держава, яка здійснила внутрішню політичну організацію та встановила дипломатичні відносини з окремими державами.

У сучасних міжнародних відносинах невизнаними державами є:

- Держава Ва та Ша;
- ДНР;
- Ісламська держава;
- ЛНР;
- Нагірно-Карабаська Республіка;
- Придніпровська Молдавська Республіка.

По відношенню до невизнаних держав слід зауважити, що такі держави можуть бути визнані іншими невизнаними державами або бути частково визнаними невеликою кількістю держав-суб'єктів міжнародних відносин, зазвичай це держави т.з. «третього світу».

Наприклад, особливістю невизнання Придністровської Молдавської Республіки є:

- не визнала жодна держава ООН;
- РФ офіційно не визнає, проте надає ПМР економічну, військову, політичну та дипломатичну допомогу і підтримку;



- Придністровська Молдавська Республіка виступає активним учасником проросійської організації «Співдружність незнаних держав».

Слід зауважити, що ХХ століття у результаті військових конфліктів, глобалізацій них процесів, військово-політичних відносин відзначилося припиненням існування ряду незнаних держава, відновленням контролю за непідконтрольними державними територіями.

Наприклад:

- у Югославії такої країною стало Косово;
- у Сомалі - Республіка Сомаліленд;
- після розпаду СРСР – Уральська республіка.

Ряд незнаних держав виник, існує та частково припинило своє існування у зв'язку із розпадом СРСР:

1) припинили існування такі незнанні держави, як:

- Окрема ісламська територія;
- Республіка Гагаузія;
- Талиш-Муганська Автономна Республіка;
- Уральська Республіка;
- Чеченська Республіка Ічкерія.

2) залишилися існувати, проте є не визнаними:

- Абхазія Республіка;
- Імарат Кавказ
- Нагірно-Карабаська Республіка;
- Південна Осетія;
- Придністров'я.

3) не завершені спроби створити нові держави:

- Вологодська республіка;
- Ненецька республіка;
- Південно-Уральська Республіка;
- Північний Дагестан;

- Польський національно-територіальний край;
  - Приморська республіка;
  - Санкт-Петербурзька республіка;
  - Ямало-Ненецька республіка.
- 4) створення Кавказька конфедерація:
- Абазинська республіка;
  - Балкарська республіка;
  - Кабардинська республіка;
  - Карачаївська республіка;
  - Кумицька республіка;
  - Лезгістан;
  - Ногайська республіка;
  - Черкеська республіка;
  - Шапсугський національний район.
- 5) створення Союзу козацьких республік:
- Армавірська козацька республіка;
  - Баталпашинська Козацька Республіка
  - Донська козацька республіка;
  - Зеленчуксько-Урупська Козацька Радянська Соціалістична Республіка;
  - Козацька Верхня Кубань;
  - Терська козацька республіка [40].

На думку С. Маркедонова частково визнаними державами є «держави не визнані ООН, але визнані окремими державами-членами ООН» [32]. Такі держави можуть приймати участь у різних видах міжнародних відносин, до них відносяться:

1. Азад Кашмір визнана Пакистаном.
2. Республіка Абхазія визнана Нікарагуа, РФ, Науру, Вануату, Венесуелою.

3. Республіка Південна Осетія визнана Нікарагуа, РФ, Венесуелою, Науру.

4. Турецька Республіка Північного Кіпру визнана Туреччиною.

Частково визнаними членами державами ООН є:

1. Держава Палестина визнана 136-му державами.

2. Китайська Республіка на о. Тайвань – визнана 17 державами і Ватиканом.

3. Республіка Косово визнана 111 державами.

4. Сахарська Арабська Демократична Республіка визнана 49 державами.

## ВИСНОВКИ

Здійснюючи дослідження міжнародно-правового інституту визнання держав ми дійшли наступних висновків:

Передумовою становлення інституту визнання держави у міжнародних відносинах є історія створення та розвитку самих держав та державних утворень. Наука «Історія та теорія держави» визначає наступні етапи формування міжнародних відносин та держав: докласичний період; класичний період; сучасний період.

Важливими результатами історичного розвитку міжнародно-правового інституту визнання держав, окрім порядку, форми та видів визнання, стали: відсутність ідеології міжнародних відносин; подолання біполярного поділу держав; глобалізаційні процеси, що сприяють міждержавному та міжнаціональному обміну, розширенню міжнародних відносин; принципи співробітництва, поваги та рівноправ'я держав; формування світового політичного процесу без центрального його управління; демілітаризації та прагнення врегулювання конфліктів на основі мирних методів та інше.

Історично-правова доктрина не має достатніх історичних фактів для визначення точного періоду виникнення міжнародно-правового інституту визнання держав. Проте слід зауважити, що окремі елементи даного правового інституту з'явилися вже в стародавньому світі, наприклад, стародавні правові пам'ятки містять питання визнання влади монарха тієї чи іншої держави, оскільки на той момент суб'єктами відповідного історичного аналогу міжнародних відносин виступали не держави, а монархи.

Період стародавнього часу характеризувався встановленням і розвитком інституту посольства та дипломатії, які визначали процедури візитів послів, візитів «ввічливості» між главами держави, функціонування дипломатичних місій, створення дипломатичного протоколу, фактичне

«мовчазне» визнання держав «на певний випадок - ad hoc» що значно сприяло розвитку міжнародно-правового інституту визнання держав.

Правовий статус суб'єкта міжнародних відносин в середньовічні часи передбачає наявність у нього: власної території; здійснення публічної влади; права оголошувати війну та мир; права ведення зовнішньої торгівлі та права участі у міждержавних відносинах тощо.

Період абсолютизму, характеризується здійсненням влади монарха без представницьких інституцій та конституційних обмежень та тим, що територія держави розглядалася як власність монарха в межах державних кордонів.

Історичний процес становлення та розвитку міжнародно-правового інституту визнання держав сприяв формуванню його принципів: принцип легітимізму та принцип національності.

Становлення та розвиток міжнародно-правового інституту визнання держав в різних своїх проявах має тисячолітню історію та характеризується визнанням держав іншими державами на рівні ad hoc (визнання для врегулювання окремого питання взаємовідносин), де факто (укладання торгівельних угод і договорів) і де юре (визнання на рівні двосторонніх угод щодо визнання суверенітету, незалежності та територіальної цілісності держав з боку таких суб'єктів міжнародних відносин, як держави).

Аналіз поняття «визнання держави», що містяться в працях науковців, дозволяє визначити наступні характерні особливості міжнародно-правового інституту визнання держав: визнання держави на міжнародному рівні – це «реакція» суб'єктів міжнародних відносин – держав на утворення нових держав; визнання держави – це система звичаєвих норм визнання новостворених держав; система погоджених дій існуючих (визнаних) держав по відношенню до новостворених держав; політичне (наприклад, визнання РФ ДРН та ЛНР) та юридичне (наприклад визнання США України у 1919 р.) визнання «нових» держав; право суверенних держав визнавати новостворені держави, не обов'язок.

Теорія та практика міжнародного права та міжнародних відносин визначає окремі теорії визнання держав у міжнародних відносин: 1) конституційна теорія (Д. Анцилотти, Л. Оппенгейм, Г. Кельзен, Г. Лаутерпахт); 2) декларативна теорія визнання держави на міжнародному рівні (Ф.Ф. Мартенс). Дослідження конституційної та декларативної теорії дозволяє зробити наступний висновок – ефективність впливу на правове регулювання визнання держави на міжнародному рівні полягає у ефективному поєднанні обох теорій – конституційної та декларативної.

Окремими видами визнання у міжнародних відносин є: визнання націй, що борються за незалежність (наприклад, боротьба нації Палестини за незалежність); визнання організацій, що борються із окупаційною владою (наприклад, рух опору у Франції та Польщі під час II Світової війни); визнання державоподібних утворень (наприклад, визнання Ватикану та Мальтійського ордену); визнання опозиційного уряду у вигнанні (наприклад, США визнали китайського уряду у вигнанні на території Тайваню).

В результаті специфіки історичного розвитку міжнародно-правового інституту сформувалися наступні форми даного інституту:

1. Визнання держави «de-jure» полягає у повному офіційному визнанні держави іншою державою та встановленні консульських та дипломатичних відносин (наприклад, УНР у 1918 р. встановила офіційні дипломатичні відносини лише з Німеччиною).

2. Визнання держави «de-facto» полягає у фактичному, неофіційному визнанні держави, яке застосовується зазвичай у тих випадках коли існують деякі сумніви щодо подальшого існування такої держави (наприклад, у 1918 р. між УНР та державами-членами Четверного союзу було укладено Берестейський мирний договір, який став підставою визнання УНР де-факто УНР).

3. Визнання держави «ad hoc» полягає у тимчасовому визнанні держави для вирішення конкретних проблемних питань (наприклад,

вимушені форми співпраці України з ДНР та ЛНР в питаннях обміну військовополоненими).

4. Колективне визнання в рамках міжнародних конференцій та міжнародних організацій (наприклад, на Паризькій мирній конференції (1919-1920 рр.) розглядали питання визнання країн Закавказзя, Балтії та України).

До передумов визнання держав у міжнародних відносин можна віднести наступні умови та причини:

1) утворення нових держав в результаті розпаду або роз'єднання держави;

2) зміна території (наприклад, утворення єдиної Німеччини шляхом об'єднання НДР та ФРН);

3) в результаті революційних змін в країні (у 1917-1921 рр. відбулася українська національно-демократична революція, яка спричинила утворення УНР, Української держави та ЗУНР);

4) виокремлення частини території держави (наприклад, розділ Британської Індії на Індію та Пакистану 15.08.1947 р.);

5) зміна політичного режиму та форми правління (наприклад, у 1956 р. було прийнято нову конституцію Пакистану, яка визнала колишній британський домініон федеративною Ісламською Республікою Пакистан);

б) боротьба національно-визвольних рухів.

Етапи міжнародно-правового механізму визнання держави є:

перший етап міжнародно-правового механізму визнання держави характеризується процесами в середині держави за мінімальним впливом інших суб'єктів міжнародних відносин у дані процеси;

другий етап міжнародно-правового механізму визнання держави характеризується необхідністю визнання міжнародної правосуб'єктності нової держави

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Історія міжнародних відносин (сер. III тис. до н.е. — сер. XVII ст. н.е.): навч.-метод. посібн. для студ. ОНУ ім. І.І. Мечникова / О.І. Брусилівська, І.М. Коваль. Одеськ. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, 2013. 188 с.
2. Булик М. В. Історія міжнародних відносин у давні часи: навчальний посібник. Маріуполь : МДУ, 2017. 274 с.
3. Класичне міжнародне право. URL: <https://studfile.net/preview/2265247/> (дата звернення: 15.09.21)
4. Шпаковськи Л.В. Історія становлення і розвитку інституту визнання держав: ретроспективний аналіз. *Зовнішня політика і дипломатія: досвід, моделі, традиції*. Випуск 19. С. 240-248.
5. Всесвітня історія (Шпаргалки). STUDIES.in.ua. URL: [http://studies.in.ua/vhist\\_shpor/133-verdenskiy-dogovr.html](http://studies.in.ua/vhist_shpor/133-verdenskiy-dogovr.html) (дата звернення: 11.09.21)
6. Цей день в історії. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0810M/> (дата звернення: 15.09.21)
7. Енциклопедія історії України Інституту історії України URL: <http://resource.history.org.ua> (дата звернення: 05.09.21)
8. Про принцип легітимізму. Майдан закордонних справ. URL: <https://www.mfa.ua.org/uk/publications/pro-princip-legitimizmu> (дата звернення: 10.09.21)
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_043#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text) (дата звернення: 11.09.21)
10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_042#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text) (дата звернення: 15.10.21)



11. Декларація про надання незалежності колоніальним державам та народам, що була прийнята на XV сесії Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1960 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_280#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_280#Text) (дата звернення: 12.09.21)
12. Енциклопедія сучасної України Encyclopedia of modern Ukraine URL: [https://esu.com.ua/search\\_articles.php?id=33973](https://esu.com.ua/search_articles.php?id=33973) (дата звернення: 11.09.21)
13. Тимченко Л.Д. Міжнародне право: підручник К.: «Знання» 2012. 631 с. URL: [https://pidru4niki.com/1068092749445/pravo/viznannya\\_derzhav\\_uryadiv](https://pidru4niki.com/1068092749445/pravo/viznannya_derzhav_uryadiv) (дата звернення: 11.10.21)
14. LIGA360: екосистема хмарних продуктів для командного управління ризиками URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS000108> (дата звернення: 25.09.21)
15. Коваленко М.В. Правовий аналіз проблематики інституту визнання у міжнародному праві. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 5, том 1, 2017. С. 230-233.
16. Статут Організації американських держав від 30.04.1948 р. URL: <https://docs.cntd.ru/document/1902051> (дата звернення: 15.09.21)
17. Литвиненко І. Л. Визнання держав у міжнародному праві. *Університетські наукові записки*. 2005. № 1-2. (13). С.238-242.
18. Розпад СРСР 1991р. ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ. URL: <https://www.zsu.gov.ua/year/5fe440852f429b1f88ce9cb8> (дата звернення: 05.09.21)
19. Угода про створення Співдружності незалежних держав від 08.12.1991 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997\\_077#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_077#Text) (дата звернення 05.10.2021 р.)
20. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14.03.1975 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_254#o460](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_254#o460) (дата звернення 05.10.2021 р.)

21. Конституція України від 28.06.96 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4247> (дата звернення: 11.10.21 р.)

22. В МЗС України пояснили позицію щодо Косова. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/09/26/7114728/> (дата звернення: 13.10.21 р.)

23. Організація Американських держав. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/09/26/7114728/> (дата звернення: 06.10.21 р.)

24. Конвенція про права та обов'язки держав (1933 р.) URL: <https://wa.nt.am/ru/archives/1719> (дата звернення 16.11.2020 р.)

25. Генеральна Асамблея ООН. URL: <https://www.un.org/ru/ga/about/garules/14.shtm> (дата звернення 09.11.2020 р.)

26. Отенко П.В. Неузгодженість критеріїв міжнародно-правового визнання держав. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9770/1/Otenko.pdf> (дата звернення 10.11.2020 р.)

27. Далявська Т. Феномен невизнаних держав: політологічний аналіз: автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси»; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2016. 19 с.

28. Говорова Я. Невизнані держави: сутність поняття та проблеми міжнародно-правового визнання. *Підприємство, господарство і право*. 11/2017. С. 238-240.

29. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. № 55-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення 11.10.2020 р.)

30. Єдиний державний реєстр Міжнародних організацій, членом яких є Україна URL: <http://old.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/io-register> (дата звернення 11.10.2020 р.)

31. Конвенції Міжнародної організації праці, які ратифікувала Україна. Офіційна сторінка Державної інспекції України з питань праці. URL: <http://dpu.gov.ua/Lists/internationalcooperation/DispForm.aspx?ID=9> (дата звернення 11.10.2020 р.)

32. Маркедонов С. М. Уроки и последствия пятидневной войны в Южной Осетии URL: [www.abkhaziya.org/server-articles/article-63e5dbfe257034561b67be6b988d2fba.html](http://www.abkhaziya.org/server-articles/article-63e5dbfe257034561b67be6b988d2fba.html) (дата звернення 14.10.2020 р.)

33. Дурсунов, Р. М. Історія інституту визнання держав. *Юрист України*, 2011, 4: 42-46.

34. Захарчук, І. В. Інститут визнання держави в міжнародному праві. Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні. Збірник-Чернігів: ЧІ ім. Героїв Крут ПрАТ «ВНЗ «МАУП, 2019, 88-90.

35. Далявська, Т. П. Невизнані держави в контексті державотворчих процесів та міжнародного визнання. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки, 2014, 66: 345-353.

36. Теленко, О. М. Невизнані держави сучасного світу: сутність поняття та проблема визнання. Гілея: *Науковий вісник*, 2016, 105: 314-318.

37. Дівак, В. В. Деякі проблеми міжнародно-правового визнання невідомих держав. *Держава і право*, 2011.

38. Хмельова, І. Є. Визнання та імунітет держав у міжнародному праві. *Часопис Київського університету права*, 2013, 3: 410-413.

39. Парнета, Оксана. Проголошення та міжнародне визнання Польської держави. “Польське питання” на паризькій мирній конференції. URL:

[http://shron.chtyvo.org.ua/Parneta\\_Oksana/Proholoshennia\\_ta\\_mizhнародne\\_vyznannia\\_Polskoi\\_derzhavy\\_Polske\\_pytannia\\_na\\_Paryzkii\\_myrnii\\_konferen.pdf](http://shron.chtyvo.org.ua/Parneta_Oksana/Proholoshennia_ta_mizhнародne_vyznannia_Polskoi_derzhavy_Polske_pytannia_na_Paryzkii_myrnii_konferen.pdf)

2009. (дата звернення: 15.09.21)

40. Вітман, К. М. Невизнані держави пострадянського та постсоціалістичного простору: шлях до міжнародного визнання. *Держава і право*, 2011.

41. Гурнак, Л. В. Модель визнання держав, що виникли внаслідок розпаду федерацій (на прикладі Югославії). *Держава і право*, 2011.

42. Топільницький, М.В. Витоки інституту міжнародно-правового визнання держав. *Юридична наука*, 2011, 1: 201-205.

43. Гладенко, О.М. Міжнародно-правове співробітництво України з Європейським Союзом у сфері Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. 2010.

## ДОДАТКИ

### Додаток А. Перелік країн з якими Україна встановила дипломатичні відносини

Австралія	Ізраїль	Мальтійський орден
Австрія	Індія	Марокко
Азербайджан	Індонезія	Мексика
Албанія	Ірак	Мозамбік
Алжир	Іран	Молдова
Ангола	Ірландія	Монголія
Аргентина	Ісландія	Нігерія
Афганістан	Іспанія	Нідерланди
Бангладеш	Італія	Німеччина
Бельгія	Йорданія	Нова Зеландія
Бенін	Казахстан	Норвегія
Білорусь	Канада	ОАЕ
Болгарія	Катар	Пакистан
Болівія	Кенія	Палестина
Боснія і Герцеговина	Киргизстан	Панама
Ботсвана	Китай	ПАР
Бразилія	Кіпр	Парагвай
Ватикан (Святий Престол)	Код-д'Івуар	Перу
Велика Британія	Колумбія	Північна Македонія
В'єтнам	Коморські острови	Польща
Вірменія	Корея	Португалія
Гватемала	Коста Рика	Росія
Гвінея	Куба	Руанда
Гвінея-Бісау	Кувейт	Румунія
Греція	Латвія	Саудівська Аравія
Грузія	Литва	Сейшели
Данія	Ліван	Сенегал
Еквадор	Лівія	Сербія
Естонія	Люксембург	Сирія
Ефіопія	Мавританія	Сінгапур
Єгипет	Малайзія	Словаччина
Ємен	Мальдіви	Словенія
	Мальта	Судан

США  
Сьєрра-Леоне  
Таджикістан  
Таїланд  
Тимор-Лешті  
Туніс  
Туреччина  
Туркменістан  
Угорщина  
Узбекистан  
Уругвай  
Філіппіни  
Фінляндія  
Франція  
Хорватія  
Чад  
Чехія  
Чилі  
Чорногорія  
Швейцарія  
Швеція  
Шрі-Ланка  
Японія

## Додаток Б. Перелік країн, які першими визнали Україну

2 грудня 1991 – Польща	31 грудня 1991 – Греція
2 грудня 1991 – Канада	1 січня 1992 – Ірак
3 грудня 1991 – Угорщина	7 січня 1992 – Португалія
4 грудня 1991 – Литва	8 січня 1992 – Румунія
4 грудня 1991 – Латвія	17 січня 1992 – Монголія
5 грудня 1991 – Росія	
5 грудня 1991 – Болгарія	
5 грудня 1991 – Словенія	
6 грудня 1991 – Куба	
8 грудня 1991 – Чехословаччина	
9 грудня 1991 – Естонія	
12 грудня 1991 – Грузія	
16 грудня 1991 – Туреччина	
18 грудня 1991 – Вірменія	
18 грудня 1991 – Швеція	
18 грудня 1991 – Норвегія	
23 грудня 1991 – Казахстан	
25 грудня 1991 – США	
25 грудня 1991 – Мексика	
25 грудня 1991 – Іран	
25 грудня 1991 – Туніс	
25 грудня 1991 – Ізраїль	
26 грудня 1991 – Німеччина	
26 грудня 1991 – Таїланд	
26 грудня 1991 – Бразилія	
26 грудня 1991 – Індія	
26 грудня 1991 – Австралія	
27 грудня 1991 – КНР	
27 грудня 1991 – Франція	
27 грудня 1991 – В'єтнам	
28 грудня 1991 – Японія	
28 грудня 1991 – Італія	
30 грудня 1991 – Південна Корея	
30 грудня 1991 – Фінляндія	
31 грудня 1991 – Велика Британія	
31 грудня 1991 – Іспанія	